

feldigheter skapte en kvinneskikkelse som det er vanskelig å bli klok på.

Legedatteren Ellisif Rannveig Müller var sendt til Kristiania for å få en passende skolegang som basis for et fremtidig liv i samfunnets øvre sirkler. Der traff hun fetteren Andreas Bredal Wessel (1858–1940). Da han var ferdig med sin legeeksamen i 1885, giftet de seg og dro til Kirkenes, hvor de forble livet ut.

Knappt 20 år gammel kom Ellisif Wessel til et samfunn som både var temmelig fremmed og som skulle gjennomgå dramatiske forandringer, dels som direkte følge av internasjonal storpolitikk. Og Ellisif Wessel var merkbart til stede. Hun hadde et voldsomt følelsesmessig, praktisk og intellektuelt engasjement i skiftende saker.

Da storindustrien kom til Kirkenes, kastet hun seg inn i arbeidernes sak og stiftelsen av fagforeningen Nordens Klippe i 1907, kjent for sin opprørske fane «Ned med tronen, alteret, pengevædet». Som ytterliggående sosialist hadde hun et påfallende stort kontaktnett, også i Russland, der hun hadde direkte kontakt med Lenin og hans hustru Nadesja Krupskaja. Ellisif Wessels våkne øyne og skarpe penn tiltrakk seg både oppmerksomhet og politisk overvåking.

Hennes liv skiftet mellom febrilsk aktivitet og total tilbaketrukkethet. Religiøse grublerier vekslet med aktiv ateisme. Hennes periode som fotograf, rundt århundreskiftet, især med skildringene av det forindustrielle Sør-Varanger, var også et uttrykk for et intenst engasjement i dokumentasjonen av et samfunn som forsvant.

Hun var ofte rart kledd, og hun hadde sterke meninger. Hennes mann Andreas, distriktslege, fylkeslege, ordfører, varmann til Stortinget etc., med vide vitenskapelige interesser, var hennes sindige motstykke. Han tok henne endog tilbake igjen etter separasjonen, som skyldtes hennes forhold til assistentlegen.

Det er ikke rart at det ble mange myter om denne damen. Mange har vanskelig latt seg etterprøve, bl.a. fordi nesten alt materiale i Kirkenes gikk tapt under den annen verdenskrig. F.eks. har myten om hennes sju døde barn trengt helt inn i Norsk biografisk leksikon (2005). Fru Wessel hadde problemer med å få barn. Da hennes eneste sønn døde 11 måneder gammel i 1892, sannsynligvis smittet med ektefellens tuberkulose, gikk hun inn i en dyp depresjon.

Forfatteren Steinar Wikan, som selv er fra Pasvik, følger Ellisif Wessel frem til hennes siste år på aldershjemmet i det utbombede Sør-Varanger. Han har gått grundig til verks i sine studier, fengslet av myter og virkelighet. Resultatet er blitt en meget god, veldokumentert biografi som ikke minst er ytterst leseverdige. Illustrasjoner, bibliografi og noteapparat har høy standard. Wikan beskriver fru Wessels liv, setter det i kontekst, drøfter mytene og

punkterer mange av dem, slik at den virkelige Ellisif Wessel trer frem.

Øivind Larsen

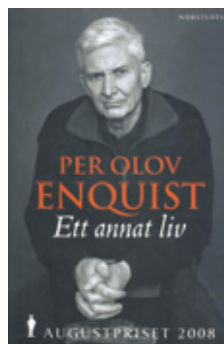
Seksjon for medisinsk antropologi og medisinsk historie
Universitetet i Oslo

Gjennom mørket

Enquist PO.

Ett annat liv

530 s. Stockholm: Norstedts, 2008. Pris SEK 299
ISBN 978-91-1-301893-5

Motivet formuleres poetisk og kortfattet på baksiden av boken: «Han föds den 23 september 1934 i Hjogböle, en bondby i norra Västerbotten. Han lämnar sin by, blir författare, reser långt. Alt går så bra, sedan går det mycket illa. Den

6 februari 1990 börjar ett annat liv. Boken handlar om detta.»

Enquists bok om sitt liv frem til midten av 50-årsalderen har vakt stor oppmerksomhet i Sverige og er kommet i mange opplag. Den ble også raskt oversatt til norsk. Oppmerksomheten handler først og fremst om hvordan en av Nordens ledende forfattere havnet i en ødeleggende alkoholisme som han, nesten som ved et under, kom seg ut av. Boken er tredelt, og det er den siste delen, «In i mørkret», som omhandler disse årene. Men også den mørkeste delen inneholder den humor som gjør at man hele tiden minnes om at alt liv har et janusansikt.

I bokens første del, «Øskuld», beskriver Enquist det pietistiske miljøet som har vært en forutsetning for flere av hans bøker. Deretter kommer den delen av hans liv vi kjenner gjennom bøkene og tallrike intervjuer, «En starkt upplyst plats». Det er en suksesshistorie, men man fornemmer hele tiden fortellerens mørkere sider, også fordi vi vet de vil ta over. Da han i 1969 fikk Nordisk Råds litteraturpris, var han den yngste prisvinner til da, bare 34 år gammel. I årene som fulgte kom romansuksessene, teaterstykkene, reisene. Han var blitt en offentlig figur. Dette var de årene da alt gikk så bra.

Så kom årene da det gikk «mycket illa». Det dramatiske er alkoholismen, erkjennelsen av at han med alkohol i blodet ikke kunne skrive noe som holdt. Den spiralaktige veien nedover. Men det som gjør mest inntrykk på denne leseren er behandlingsforsøkene, beretningene fra Stockholm og Island og muligens flere steder. Det ligger hen i alkoholtåken. Han rømmer og

rømmer. Og som leser er det ikke vanskelig å forstå hvorfor, selv om det fører ham lenge ut og ned. Som ved et religiøst under begynner hans nye liv 6. februar 1990; han vil noe annet med sitt liv enn å gå under. Enquist gir ingen sikker forklaring på hvorfor dette vendepunktet kom. Måneden før hadde alt vært verre enn noensinne.

Høsten 1991 kom *Kapten Nemos bibliotek* (1). Han kunne skrive igjen, men trodde dette skulle bli den siste romanen han skrev. Så feil kan man ta. Det var som om slusene ble åpnet, og i årene som fulgte kom den ene romanen etter den andre, bl.a. den monumentale *Lewis resa* (2) om pinsebevegelsen i Sverige. Gud har sjelden vært langt borte i hans romaner, eller rettere, de gudfryktige har vært til stede omtrent hele tiden. Denne skrivebølgen har nå sist gitt oss beretningen om ham selv, en memoarbok i romans form. Det er et memoarverk og samtidig skjønnlitteratur, noe som ble bekreftet ved at den svenske forleggerforeningen ga ham Augustprisen i 2008 for årets svenske skjønnlitterære bok.

Det er i boken hele tiden en distanse. Enquist omtaler seg selv i tredjeperson, som «han». Boken blir fremragende ikke bare i kraft av hva han forteller – like stort inntrykk gjør det han *ikke* forteller. Den handler om et liv der mye går galt. Men også om et liv der mye lykkes. Og om at det igjen kan gå bra etter at alt har syntes håpløst. I det ligger det grunn til optimisme for oss alle.

Per E. Børdahl

Kvinneklinikken
Haukeland universitetssykehus

Litteratur

1. Enquist PO. *Kapten Nemos bibliotek*. Stockholm: Norstedts, 1991.
2. Enquist PO. *Lewis resa*. Stockholm: Norstedts, 2001.

Gutane frå Voss...

Lærum OD.

I kastanjetreet

257 s, ill. Bergen: Vigmostad og Bjørke, 2008.
Pris NOK 349
ISBN 978-82-419-0501-8

Patologen Ole Didrik Lærum er kjent for sitt omfattende og allsidige forfatterskap. Mange betrakter ham som en av legestandens (få) humorister, og man minnes humrende hans tidligere «originalartikkel» med spådommen om at

glomeruluspodocyttenes fotprosesser en dag vil gå i utakt og danne en tumor – en